

Heyrətlənən və heyrətləndirən şair

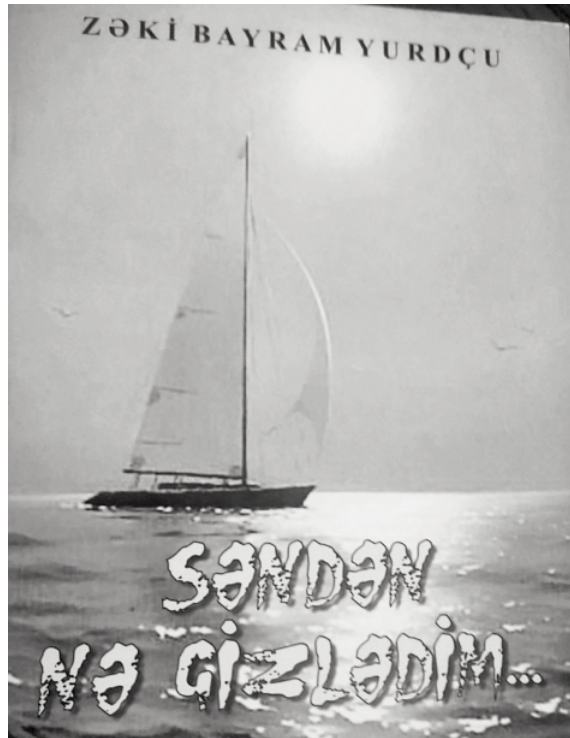

2022-ci ilin may ayında şair dostum Zəki Bayram Yurdçu yenincə nəşr olunmuş "Səndən nə gizlədim..." şeirlər kitabının "Kitab evim.az" dakeçirilən təqdimat-mərasiminə mənə də dəvət etmişdi. Təqdimat mərasiminə bir qədər tez gəldiyim üçün 288 səhifəlik nəfis şəkildə tərtib edilən şeir kitabını təsnə-təsnə nəzərdən keçirdim. Zəki Bayram Yurdçunun bu kitabında bir-birindən gözəl, mənalı, dolğun fikirləriylə oxucuları heyrətləndirən şeirləri dərc olunduğundan hədsiz sevindim. Bir anlığa Zəki bəylə Bütöv Azərbaycan Ocaqlarında (BAO-da) tanış olduğum anları xatırladım. Sonra Zəki bəyin BAO-nun yığıncaqlarında, qurultayında, yubileyində fəal iştirakı, həm BAO-çular, həm də Dünya azərbaycanlılarıyla səmərəli fəaliyyəti gözələrimin önündən gəlib keçdi. Zəki bəyin necə təvazökar insan, Vətən yanğılı, azadlıq aşiqi olduğu, həm BAO üzvlərinə, həm Elmlər Akademiyasındakı iş yoldaşlarına, həm də Azərbaycanın tanınmış ictimai xadimlərinə və ziyalılarına yaxşı bəllidir. Zəki bəyin məhəbbət mövzusunda gözəl şeirlər yazdığını çoxdan bilsəm də, onun ictimai-siyasi məzmunlu şeirləriylə BAO-nun üzvü olduğdan sonra tanış oldum. İstər Zəki bəyin ülvə məhəbbətlə qələmə aldığı məhəbbət şeirləri, istərsə ictimai-siyasi mövzularda müxtəlif məzmunlu şeirləri mənə daim heyrətləndirib. Zəki bəyin "Səndən nə gizlədim" kitabındakı bir-birindən gözəl həm məhəbbət, həm də müxtəlif məzmunlu şeirləri isə bütövlükdə könlümü məftun etdi. Öz-özümə düşündüm ki, şair saf əxlaq-ədəb sahibi olmazsa və haqsızlığa qarşı mübariz insan ömrü yaşamazsa, o, nə ülvə məhəbbət haqqında, nə də digər mövzularda belə gözəl şeirlər yazar, nə də oxucularını heyrətləndirərək onların sevimlisinə çevrilə bilər. Doğrudan da, şair Ulu Tanrı qarşısında, gözəllik və insanlıq önündə heyrətlənməyi bacarmalıdır ki, oxucularını da heyrətləndirməyi bacarsın. Bu mənada Zəki Bayram Yurdçu oxucularını heyrətləndirən, Tanrı sevdalı xoşbəxt şairlərimizdəndir. Zəki bəyin "Səndən nə gizlədim" kitabı Azərbaycan ədəbi tədqiqatçılarının, şairlərinin, publisistlərinin, araşdırmaçıların və şeiriyyəti duyan digər ziyalıların, şeir-sənətvurğunlarının onun yaradıcılığı barəsində söylədiyi fikirlərlə başlayır. Bu araşdırmaçıların arasında ilk diqqətimi çəkən fikir beynəlxalq araşdırmaçı-alim Mais Əlizadənin bu fikri oldu: "Zəki Bayram Yurdçunun şeirləri duyğuyla şüur vəhdətini-nimpressionist örnəkləri kimi, fikrimcə, Qərb oxucusunun da rəqəbətini qazana bilər".

Zəki Bayram Yurdçunun ədəbiyyatşünaslığımızda alim kimi, poeziyamızda şair kimi yerini şair-professor Rafiq Yusifoğlu belə dəyərləndirir: "Ədəbiyyatşünaslıq və poeziya Zəki Bayram Yurdçu yaradıcılığının qoşa qanadıdır. O şairliyi alimliyinə, alimliyi şairliyinə yardımçı olan qələm sahiblərindəndir". Bu, doğrudan da belədir, çünki Zəki Bayram Yurdçunun alim kimi namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının mövzularına fikir versək görürük ki, onun namizədlik dissertasiyası Fizulinin nəzm əsərləriylə bağlı olub "Fizuli yaradıcılığı və çağdaş ədəbi-nəzəri fikir" mövzusunda, doktorluq dissertasiyası isə "Azərbaycan nəsrinin Füzuli mərhələsi" adlanır. Onu da deyim ki, Zəki Bayram Yurdçunun 2018-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr etdiyi monoqrafiyası "Füzuli... və ..." adlanır. Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin alovlu müdafiəçilərindən olan Zəki Bayram Yurdçuya Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucusu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin həm yenilməz ictimai-siyasi xadim, həm də fədakar alim-tədqiqatçı olması yaxşı bəllidir. Onun Əmin bəyin "Azərbaycan şairi Nizami" monoqrafiyasını və Azərbaycan şair və nasirlərindən bəhs edən "Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı" kitabını da dönə-dönə oxumaqdan zövq aldığına inanıram. Zəki Bayram Yurdçunun Rəsulzadənin "Azərbaycan şairi Nizami" əsərində Nizami və Füzuli haqqında dediyi: - "Dahilər müqayisə olunmur" - fikri ən çox xoşuna gələn fikirlərdəndir. Eyni zamanda, Əmin bəyin "Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı" kitabında Füzulinin şairlik qüdrətini yüksək qiymətləndirdiyini də Z.Bayram söhbətlərində tez-tez xatırladı.

Zəki Bayram Yurdçunun alim və şair kimi yaradıcılığına Mövlana Məhəmməd Füzulinin böyük təsiri barədə tanınmış filoloq-alim, professor, Əməkdar elm xadimi Nizaməddin Şəmsizadə deyir: "Bir füzulşünas alim kimi çoxdan tanıdığım Zəki Bayram Yurdçu şair təbiətli insandır. Onun çox incə və zərif ruhu var. O, şeirlərində təkliyin göynərtisini şəxsiyyətin istedad əlaməti kimi poetikləşdirir. Zəkulla insanlar arasında təkliyin faciəsini yaşayır, sızılısını şeirləşdirir. Mən onun şeirlərində bu təkliyin ruhi-mənəvi obrazını gördüm. Zəkullanın şeirləri üşüyən cəmiyyətin poetik deyimləridir. Fəqət bu üşərtidə nəcib bir ümid var, bu ümid Tanrıya inanla bağlıdır. Mən inanıram ki, doğma Türkün sözü şairin lirik qəhrəmanını üşüyən cəmiyyətin əlindən alacaq".

Yeri gəlmişkən, Zəki Bayramın yaradıcılığı haqqında professorlardan Məhərrəm Qasımlı, Yaşar Qasımbəyli və digər alimlər, şairlər, araşdırmaçılar da qiymətli fikirlər söyləmişlər. Ümumiyyətlə götürükdə, Zəki bəyin yaradıcılığı üçün 2021-ci və 2022-ci illər çox uğurlu və əlamətdar olmuşdur. Çünki 2021-ci ildə onun Təbriz şəhərində "Mən səni neyləyim?!" və 2022-ci ildə Bakı şəhərində "Səndən nə gizlədim..." kitabları nəşr olunmuşdur. Maraqlıdır ki, şairin hər iki kitabının adı məhəbbət mövzusunda yazdığı şeirlərin adlarından götürülmüşdür. Bu da sözsüz ki, Zəki bəyin öz ustadı böyük Füzuli kimi digər mövzularda nisbətən məhəbbət mövzusunda üstünlük verməsiylə bağlıdır. İndi də Zəki bəyin məhəbbət mövzusunda yazdığı şeirlərindən danışmadan əvvəl onun "Səndən nə gizlə-

dim..." kitabından ilk nümunəgətirdiyim "Olduq" şeiri-ni diqqətinizə çatdırım:

Bir zaman dədəmiz Qorqudan gələn,
Dəli Ozan olduq, qopuz, saz olduq.
Qırğı tak şığıdıq düşmənlə üstünə,
Nə fərqi: sayca çox, yoxsa az olduq.
Qırat Çənlibeldə cövlan edəndə,
Dəli Həsən olduq, Xan Eyvaz olduq.
Biz ki qartal idik, nə oldu belə,
Yoluna-yoluna ördək, qaz olduq?
Atdan düşürülüb, sazdən ayrılıb,
Muğam oxumaqda xoşavaz olduq...
Yağı hər tərəfi sardı çəmbər tək,
Biz azər, biz qraz, biz yeraz olduq.
Doğma yeri-yurdu verib düşməne,
Gəncədə, Bakıda yerlibaz olduq.

Füzulidən üzü bəri şairlərimiz Vətən mövzusunda çoxlu şeirlər yazmışlar. Zəki Bayram Yurdçuda Vətənə və ana yurdu Vətən edən şəhid və qazilərimizə çoxlu şeirlər həsr etmişdir. Şair qan ağlayan Vətənin dərclərini belə dilə gətirir:

...Bir bostandır, - uralanmış,
Bir pələngdir, - yaralanmış,
Qəlbim kimi paralanmış,
Könlüm kimi talan Vətən!

Bayraq qandan boyansın, hey!
Yerdən göyə dayansın, hey!
Cəngilərə oyansın, hey!
Beşikdəki balan, Vətən!

Dediyim kimi, Zəki bəyin yaradıcılığında məhəbbət mövzusu daha geniş vüsət tapıb. Söz yox ki, şairin məhəbbət şeirləri haqqında bir məqalədə müfəssəl (ətraflı) söhbət açmaq qeyri-mümkündür. Odur ki, bu məqalədə onun "Gəl" qoşmasının son iki bəndini diqqətinizə çatdırmaq istərdik:

...Sən gəlməsən, bu dağlara çən gələr,
Qəm evinə qəm üstündən qəm gələr.
Sənsizlikdən qövr eləyən nəğmələr,
Ürəyimə axır sətir-sətir, gəl!
Bu nə istək, nə həvədir, a zalım?
Sənsiz dünya boş qəfəsdür, a zalım.
Bəlkə də bu, son nəfəsdür, a zalım,
Dur, özünü son nəfəsdə yetir, gəl!

Eyni nisgil və həsrətin vüsala çevrilməsini şair "Gəl" rədifli gəraylısında belə təkrarlayır:

...Ruh kimisən canımda,
Damarımda, qanımda.
Könül asımanımda,
Şimşək kimi çax da, gəl!

Fikrimcə, şairin ən maraqlı şeirlərindən biri də "Babək həvəskarı, Nəsimi heyranı" şeiridir. Şair bu şeirində üzdənirəq bir "alim-şairin" özünü Babəkə və Nəsimiyə bənzətməsini belə təsvir edir:

Həm alimliyi,
həm də şairliyi vardı...
Tez-tez Babəkdən,
Nəsimidən danışardı...
Özündən deyər,
Keşmiş öyər,
elə vəcdə gələrdi, -
Sözü nəsimiləşər,
özü babəkləşərdi...
nə kədəri, nə dərdi...
Fəqət bu "fədainin"

yanında neçə kərə,
gözləri görə-görə
Bir gənc şairin
"dərisini soydular",
yerinə duz qoydular;
Durub baxdı...
Kimsəsiz bir alimi
sağdan, soldan vurdular,
Qollarını budadılar,
belini də qırdılar;
Baxıb durdu...
Eynəyini taxıb durdu...
Beləcə yaşayıb, doyub,
Bizləri "yetim" qoyub,
Tərk elədi dünyanı,
Bu Babək həvəskarı,
Bu Nəsimi heyranı.

Bu şeiri ona görə oxucuların diqqətinə bütövlükdə çatdırdım ki, belə "alim-şair"lərlə biz hər addımda rastlaşırıq. Bu şeiri ilk dəfə oxuyanda mənə elə gəldi ki, ömrüm boyu belə alim-şairlərin əhatəsində olmuşam. Necə ki, elmi işlərimi sahmana salıb alim olmaq istəmişəm, belə alimlər qaratan kolu kimi gözümə batıb. Necə ki, şair kimi mən də haqqımı tələb etmişəm, onlar mənə gözümçixdiya salıblar, gen dünyanı başıma dar ediblər.

Zəki Bayram Yurdçunun mübarizələrlə dolu keşməkeşli ömrünə diqqət yetirəndə görürük ki, o Şərqdə ilk müstəqil və tolerant dövlət olan Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucusu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin elmi irsini dərinləndirən mənimsəyərək, məslək dostları ilə birlikdə bütöv Azərbaycan davasını nəsil-dən-nəsilə əzmlə keçirən ideya adamıdır. Bu onun Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurulmasının 100 illiyinə həsr etdiyi monoqrafiyası da, Məhəmməd Əmin bəyin anadan olmasının 135 illiyinə həsr etdiyi "Rəsulzadənin doğum gününə" adlı şeiri də sübut edir. İndi də gəlin, Zəki bəyin "Rəsulzadənin doğum gününə" şeirinə diqqət edək:

Tarixin gedişatı geriye dönməz, - dedin,
Haqdan yanan bir ocaq nahaqdan sönməz, - dedin.
"Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz", - dedin.
Ərzin başı üstündə durur yenə bu sual:
"İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal!"

Adını gənc nəsillər özünə şərəf bildi,
Üzünə ağ olanlar elə diriylən öldü.
Varlığını dananlar torpaqlara gömüldü.
Bəzən acı gerçəklik, bəzən şirin bir xəyal, -
"İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal!"

(Davamı var)

Fəzail İsmayil BÖYÜKKİŞİ